

PR 14-91/92

**PROGNOSE VAN BEDRIJFSUITKOMSTEN OP
AKKERBOUW- EN VEEHOUDERIJBEDRIJVEN IN 1991/92**

December 1991

**Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO)
Afdeling Landbouw
Sectie Prognoses, Rentabiliteits- en
Financieringsonderzoek**

REFERAAT

PROGNOSE VAN BEDRIJFSUITKOMSTEN OP AKKERBOUW- EN VEEHOUDERIJBEDRIJVEN IN 1991/92

Dröge, H. en K.J. Poppe

Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO), 1991

Periodieke Rapportage 14-91/92

ISSN 0921-4143

39 p., 8 tab., bijl.

De jaarlijkse prognose geeft inzicht in de bedrijfsuitkomsten die naar verwachting op landbouwbedrijven in 1991/92 zullen worden behaald.

In de melkveehouderij stijgen de geldopbrengsten met 1%. De bijkomende voederkosten per koe zijn fors hoger (+22%) door aanzienlijk hogere prijzen van voedermiddelen en een krappere eigen ruwvoederveorziening. Ook de bewerkingskosten gaan omhoog. Op de grotere weidebedrijven verslechtert de kostendeckening met 2,5 procentpunt tot 86% en resteert een arbeidsopbrengst per ondernemer van 31.000 gulden.

De akkerbouw is geconfronteerd met minder gunstige weersomstandigheden en lagere kg-opbrengsten per ha. Verwacht wordt dat de opbrengstprijzen dooreengenomen op hetzelfde niveau blijven waartegenover stijgende kosten staan. De verhouding tussen opbrengsten en kosten loopt op de grotere akkerbouwbedrijven met zeven procentpunten terug tot 91%. Daarbij blijft een arbeidsopbrengst per ondernemer over van 32.000 gulden.

In de intensieve veehouderij zorgen lagere opbrengsten en hogere voederkosten voor teruglopende resultaten. Alleen in de zeugenhouderij leiden hogere biggenprijzen tot betere resultaten.

Bedrijfsuitkomsten/Landbouwbedrijven/Ondernemersinkomen/Productiviteit/Prijzen/
Prognoses

Overname van de inhoud toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding.

Inhoud

	Blz.
1. ALGEMEEN	5
2. UITGANGSPUNTEN	6
- Grotere en kleinere bedrijven	6
- Bedrijfstypering	6
- Arbeidskosten en beloning voor bedrijfsleiding	6
- Pachtbasis en eigendomsbasis	7
- Renteberekening	7
3. PRESENTATIE VAN DE BEDRIJFSUITKOMSTEN	8
- Voorlopige bedrijfsuitkomsten over 1990/91	8
- Prognose voor 1991/92	8
4. SAMENVATTEND OVERZICHT VAN DE BEDRIJFSUITKOMSTEN	10
- Akkerbouwbedrijven	10
- Rundveehouderijbedrijven	13
- Intensieve veehouderij	14
5. INGECALCULEERDE PRIJZEN EN DE INVLOED VAN PRIJS- WIJZIGINGEN OP DE ARBEIDSOPBRENGST PER ONDERNEMER IN 1991/92	16
6. ONTWIKKELING OPBRENGSTPRIJZEN, PRIJZEN PRODUKTIE- MIDDELEN EN PRODUKTIVITEIT	19
7. ONDERNEMERSINKOMEN	23
8. BEDRIJFSRESERVERINGEN	25
BIJLAGEN: Specificatie bedrijfsuitkomsten per gebied	27

1. Algemeen

Het doel van deze prognose is een actueel beeld te geven van de te verwachten bedrijfsuitkomsten in 1991/92 aan de hand van de kosten- en opbrengstenontwikkelingen voor zover die nu bekend zijn of kunnen worden verwacht. Voor zover de prijzen en hoeveelheden van bepaalde produktiemiddelen en produkten thans nog niet kunnen worden voorzien zijn genormaliseerde prijzen en hoeveelheden in rekening gebracht.

Verder zijn de in het Landbouw-Economisch Bericht van 1991 opgenomen ramingen voor 1990/91 bijgesteld op basis van de thans bekende voorlopige bedrijfsuitkomsten volgens de uitgewerkte bedrijfsboekhoudingen.

2. Uitgangspunten

Grotere en kleinere bedrijven

De berekeningen zijn gebaseerd op gegevens van bedrijven die volgens een landelijke steekproef zijn gekozen en waarvan het LEI een boekhouding bijhoudt.

De beschikbare bedrijven zijn ingedeeld in grotere en kleinere bedrijven. Als criterium voor deze indeling is gebruik gemaakt van standaardbedrijfseenheden (sbe). De grotere bedrijven hadden een bedrijfsomvang in sbe welke tot 1983/84 uitging boven een jaarlijks opschuivende grens. Deze grens kwam bij benadering overeen met een produktieomvang per man die gemiddeld bij een doelmatige bedrijfsgrootte wordt gerealiseerd. In 1983/84 was dat 158 sbe, hetgeen bijvoorbeeld overeen kwam met een akkerbouwbedrijf van circa 30 ha cultuurgrond of een weidebedrijf van circa 42 melkkoeien. Vanaf 1984/85 is verondersteld dat gemiddeld geen verdere opschuiving in bedrijfsomvang plaatsvindt. Zowel op de grotere als de kleinere bedrijven is de gemiddelde bedrijfsomvang in sbe onder invloed van de melkquotumregeling, mestwetgeving en dergelijke gestabiliseerd.

Bedrijfstypering

De prognoses hebben betrekking op akkerbouwbedrijven en rundveehouderijbedrijven in landbouwgebieden waarin deze in belangrijke mate voorkomen.

De indeling in bedrijfstypen is evenals de indeling naar bedrijfsgrootte gebaseerd op de sbe. Grotere akkerbouwbedrijven zijn bedrijven met minstens 80% van hun produktieomvang (gemeten in sbe) in marktbaar akkerbouwgewassen; op de kleinere akkerbouwbedrijven is deze grens gelegd bij 67%. Weidebedrijven hebben minstens 80% van hun produktie (sbe) in de rundveehouderij (met inbegrip van grasland en voedergewassen). Gemengde bedrijven met overwegend rundveehouderij hebben 40 tot 80% van de produktie (sbe) in de rundveehouderij en bovendien minder dan 40% in de verbouw van akkerbouwgewassen en minder dan 30% in de intensieve veehouderij. Van de gemengde bedrijven met overwegend akkerbouw en met intensieve veehouderij zijn geen prognoses opgesteld.

Arbeidskosten en beloning voor bedrijfsleiding

De door de ondernemer en meewerkende gezinsleden verrichte uitvoerende arbeid is op basis van het aantal gewerkte uren in rekening gebracht tegen het geldende CAO-uurloon voor een vaste medewerker, vermeerderd met de sociale lasten die voor rekening van de werkgever komen. Voor de betaalde arbeid is uitgegaan van de (volgens de boekhoudingen) betaalde arbeidskosten in de voor-

gaande jaren die verhoogd zijn overeenkomstig de stijging van de arbeidskosten per uur volgens de CAO.

In de berekende arbeidskosten van de ondernemer is geen beloning opgenomen voor bedrijfsleiding en voor het dragen van ondernemersrisico. Uitgaande van een vergoeding voor bedrijfsleiding op het niveau van 10% van de totale factorkosten bij een efficiënte bedrijfsvoering is deze voor 1991/92 te stellen op f 74,- per sbe. Dat komt op de grotere akkerbouwbedrijven gemiddeld overeen met ca. f 19.000,- per ondernemer en op de grotere rundveehouderijbedrijven met ca. f 15.000,- per ondernemer.

Pachtbasis en eigendomsbasis

De kosten van grond en gebouwen zijn berekend op basis van pacht. Over pachtersinvesteringen in moderne gebouwen e.d. wordt echter afschrijving en rente berekend op basis van eigendom. Voor dergelijke investeringen op eigendomsbedrijven is een overeenkomstig bedrag opgenomen als berekende pacht. Op grotere weidebedrijven wordt daardoor thans meer dan de helft van de kosten van grond en gebouwen bepaald op eigendomsbasis.

De kosten van grond en gebouwen op basis van eigendom zijn vooral door de hogere kosten van grond belangrijk hoger dan die op basis van pacht. Op de grotere akkerbouw- en weidebedrijven, waarvan ca. 40% meer dan 90% van de grond en gebouwen in eigendom heeft, bedroeg dat verschil in 1990/91 gemiddeld resp. f 445,- en f 540,- per ha. In 1990/91 zijn deze verschillen ongeveer op dat niveau gebleven.

Renteberekening

Het in het bedrijf geïnvesteerde vermogen (excl. grond en oude gebouwen) wordt elk jaar gewaardeerd op basis van de in dat jaar geldende prijs. De boekwaarde van de duurzame bedrijfsmiddelen wordt voortdurend aangepast aan de gestegen aanschaffingsprijzen. De uit deze herwaardering resulterende vermogenswinst wordt niet als een bedrijfsopbrengst beschouwd. In verband hiermede en ter voorkoming van dubbelstellingen wordt op de in rekening gebrachte rentevoet een correctie toegepast voor de in de rente begrepen vergoeding voor de geldontwaarding.

Op basis van het rendement van staatsobligaties (dat als uitgangspunt dient voor de rente over het eigen vermogen) en van de rente voor opgenomen kredieten, is na deze correctie voor 1991/92 een rentevoet in rekening gebracht van 7%. Deze rentevoet is voor alle bedrijven gelijk. Voor het (kort) omlopend vermogen in de gewassen wordt geen herwaardering toegepast en bedraagt de in rekening gebrachte rentevoet 9%.

Voor de grond is bij de bepaling van de kosten op eigendomsbasis 2,5% rente van de onverpachte waarde berekend; voor bedrijfsgebouwen is dezelfde rente aangehouden als voor de andere duurzame bedrijfsmiddelen, dus 7%.

3. Presentatie van de bedrijfsuitkomsten

De bedrijfsuitkomsten van de afgelopen jaren zijn ontleend aan de bedrijfseconomische boekhoudingen van ca. 250 akkerbouwbedrijven en 500 rundveehouderijbedrijven.

De bedrijfsresultaten zijn gegeven in de vorm van de arbeidsopbrengst per ondernemer op pachtbasis. Op basis van de aangehouden uitgangspunten voor de vaststelling van de kosten van grond en gebouwen en van de rente, vormt de arbeidsopbrengst per ondernemer de vergelijkbare uit de bedrijfsexploitatie verkregen beloning voor zijn verrichte handenarbeid, bedrijfsleiding en ondernemersrisico.

Omdat bij de berekening van de arbeidsopbrengst geen aftrek is toegepast voor door de werkgevers of de werknemers verschuldigde premies voor volksverzekering en sociale premies mag deze arbeidsopbrengst niet worden vergeleken met het niveau van het bruto- of netto-inkomen uit arbeid van werknemers.

In de bijlagen is een specificatie gegeven van kosten en opbrengsten voor de verschillende groepen bedrijven vanaf 1986/87. Daarbij zijn de bedrijfsuitkomsten uitgedrukt in netto-bedrijfsresultaat en arbeidsopbrengst per ondernemer.

De voorlopige bedrijfsuitkomsten over 1990/91

De uitkomsten over 1990/91 zijn ontleend aan de afgesloten boekhoudingen. Het zijn echter voorlopige uitkomsten omdat op het moment van samenstelling nog slechts een deel van het aantal boekhoudingen (ca. 60%) was uitgewerkt, waarvan de uitkomsten bovendien op grond van nog beschikbaar komende gegevens voor wijziging vatbaar zijn.

De voorlopige uitkomsten moeten daarom worden onderscheiden van de ramingen die in het voorjaar in het Landbouw-Economisch Bericht zijn verschenen en betrekking hebben op een bijna afgelopen boekjaar. Ramingen berusten op schattingen op grond van gegevens uit diverse bronnen terwijl voorlopige uitkomsten zijn ontleend aan boekhoudingen van het op 30 april afgesloten boekjaar.

De prognoses voor 1991/92

Voor het boekjaar 1991/92, dat thans halverwege is, zijn uiteraard geen afgesloten boekhoudingen beschikbaar.

De prognoses berusten op gegevens voor zover deze intussen bekend zijn of met redelijke betrouwbaarheid kunnen worden geschat.

De verwachte volume-ontwikkeling van de afzonderlijke produkten en produktiemiddelen is ingepast op het geconstateerde volumenniveau volgens de bedrijfsboekhoudingen in de afgelopen

jaren. De prognoses van de kg-opbrengsten per ha gewas zijn bijvoorbeeld gebaseerd op de ontwikkeling van de oogstramingen in 1991 waarbij rekening is gehouden met het verloop van de oogstramingen in voorgaande jaren in vergelijking met de kg-opbrengsten volgens de boekhoudingen in dezelfde jaren.

De in rekening gebrachte prijzen van de produktiemiddelen zijn afgestemd op het prijspeil zoals dat thans bekend is en/of voor de resterende maanden van het boekjaar te verwachten is.

De opbrengstprijzen van de marktordeningsprodukten (granen, suikerbieten, fabrieksaardappelen, melk, rundvlees, e.d.) zijn op grond van de EG-besluiten berekend tegen de thans gerealiseerde niveaus en de voor de rest van het boekjaar verwachte ontwikkeling daarvan. In de opbrengstprijzen zijn tevens begrepen mogelijke bijschrijvingen op ledenrekeningen.

De opbrengstprijzen van de vrije produkten (consumptieaardappelen, pootaardappelen, uien, e.d.) die op korte termijn sterk kunnen schommelen en die op de akkerbouwbedrijven een belangrijke invloed uitoefenen op de totale geldopbrengsten, zijn in rekening gebracht op basis van de actuele prijzen in de maanden augustus t/m oktober 1991. Uitgaande van de prijsvorming in dat reeds verstreken gedeelte van het verkoopseizoen is een raming gemaakt van de verwachte gemiddelde prijsniveaus van vrije produkten voor het gehele verkoopseizoen. Gezien de onzekerheid hierover en de invloed van voorverkopen, contractteelt en poolvorming op de uiteindelijk tot stand komende opbrengstprijzen, moet de uitkomst van deze berekening worden opgevat als een voorlopige indicatie. Als alternatief is daarom tevens voor vrije produkten een genormaliseerd prijspeil vastgesteld op basis van de gemiddelde prijzen in de afgelopen jaren, rekening houdende met trendmatige ontwikkelingen. Dat genormaliseerde prijsniveau kan uiteraard sterk afwijken van de werkelijke prijzen.

Een andere moeilijk te voorspellen factor vormen de weersomstandigheden in de rest van het jaar die met name nog van invloed kunnen zijn op de suikerbietenoogst en op het voederverbruik in de rundveehouderij. Ook hiervoor is uitgegaan van genormaliseerde omstandigheden in de rest van het jaar.

4. Samenvattend overzicht van de bedrijfsuitkomsten

In tabel 4.1 is het verloop gegeven van de gemiddelde arbeidsopbrengst per ondernemer in de verschillende groepen akkerbouwbedrijven en rundveehouderijbedrijven. De arbeidsopbrengst omvat de berekende kosten voor handenarbeid van de ondernemer en het netto-bedrijfsresultaat. In de bijlagen is een meer gedetailleerd overzicht gegeven van deze bedrijfsresultaten (pachtbasis, boekjaar mei t/m april). In dat overzicht zijn tevens de voorlopige uitkomsten over 1990/91 en de uitkomsten van de prognose voor 1991/92 opgenomen.

Het in tabel 4.1 weergegeven verloop van de arbeidsopbrengst per ondernemer moet worden beoordeeld tegen de achtergrond van de gestegen arbeidskosten in de afgelopen jaren. In 1989/90 en 1990/91 zijn de loonkosten per gewerkt uur volgens CAO voor een vaste vakarbeider in de landbouw gestegen met resp. 4,5% en 4,7% terwijl voor 1991/92 een stijging wordt voorzien van 5,0%. Dat komt overeen in deze jaren met f 58.200,-, f 61.000,- en f 64.000,- arbeidskosten bij een normale arbeidstijd volgens de CAO.

Op de grotere akkerbouwbedrijven komt het jaarlijks aantal gewerkte uren van de ondernemer gemiddeld ongeveer overeen met de arbeidstijd volgens de CAO. Op de grotere rundveehouderijbedrijven ligt het aantal gewerkte uren handenarbeid van de ondernemer gemiddeld echter ca. 25% (+ 450 uren) boven dit niveau.

Het netto-bedrijfsresultaat per ha dat in de bijlagen is vermeld geeft in dit opzicht een beter beeld van het verloop van de bedrijfsuitkomsten omdat daarbij de arbeidskosten volledig als kosten in rekening zijn gebracht. Daaruit blijkt dat in de afgelopen jaren het netto-bedrijfsresultaat van de meeste groepen bedrijven negatief was en de ondernemer per gewerkt uur dus een lagere beloning kreeg dan de loonkosten volgens de CAO. Met andere woorden: er is bij de waardering van de uren handenarbeid van de ondernemer tegen CAO-loon een negatieve beloning voor bedrijfsleiding en voor ondernemersrisico geweest.

Het aanmerkelijk lagere niveau van de arbeidsopbrengst per ondernemer op de kleinere bedrijven is vooral een gevolg van de kleinere productieomvang per man op deze bedrijven.

Akkerbouwbedrijven

In het boekjaar 1990/91 verslechterden de bedrijfsuitkomsten doordat het gunstige prijsniveau van de vrije produkten niet kon worden behouden. De kg-opbrengsten van suikerbieten lagen ver boven het normale niveau (+30%) maar de kg-opbrengsten van consumptieaardappelen daarentegen bijna 8% onder het normale niveau. Gemiddeld namen de kg-opbrengsten met ruim 5% toe.

Tabel 4.1 Arbeidsopbrengst x 1000 gld. per ondernemer (pachtbasis)

Akkerbouw	Grotere bedrijven					Kleinere bedrijven	
	totaal grotere bedr.	Noordelijk klei- gebied	Centraal klei- gebied	Zuidwest. klei- gebied	Veen- kolo- niën	klei- gebieden	Veen- koloniën
1987/88	-13,0	-43,4	-15,0	-5,5	3,1	-6,7	-1,2
1988/89	33,6	16,8	46,2	38,2	22,3	15,7	-4,4
1989/90	72,8	53,8	96,9	63,2	55,6	25,2	23,2
1990/91 1)	51,0	40,0	75,0	50,0	35,0	12,0	2,0
1991/92 2) 3)	32,0	25,0	55,0	35,0	5,0	6,0	-10,0

Rundvee- houderij	Grotere bedrijven				Grotere gemengde	Kleinere bedrijven	
	totaal grotere weide bedr.	Nrd.klei- en veen- weide- gebied	Weste- lijk weide- gebied	weide- bedr., zandge- bieden	bedrij- ven	weide- bedrij- ven	gemengde bedrij- ven
1987/88	52,8	70,5	65,5	48,1	22,3	15,2	-9,1
1988/89	71,2	85,3	76,2	66,3	42,4	25,9	5,2
1989/90	67,9	79,2	67,9	64,3	60,3	24,0	22,1
1990/91 1)	37,0	45,0	36,0	35,0	35,0	10,0	3,0
1991/92 2)	31,0	39,0	31,0	28,0	28,0	6,0	1,0

1) Voorlopig; 2) Prognose; 3) Bij actuele opbrengstprijzen van vrije produkten. Uitgaande van genormaliseerde opbrengstprijzen zou de arbeidsopbrengst in duizenden guldens bedragen: Noordelijk kleigebied 17,0, Centraal kleigebied 42,0, Zuidwestelijk kleigebied 24,0, Veenkoloniën 3,0, kleinere bedrijven kleigebieden 4,0 en kleinere bedrijven Veenkoloniën -10,0.

Tabel 4.2 Gemiddelde arbeidsopbrengst in gld. per dier per jaar

	Fokzeugen	Vleesvarkens	Leghennen	Slachtkuikens (per 1000 kg af- geleverd gewicht)
1987/88	-130	19	2,30	113
1988/89	105	2	0,90	46
1989/90	720	78	3,50 1)	127
1990/91 1)	430	68	4,00	240
1991/92 2)	600	35	3,00	100

1) Voorlopig; 2) Prognose.

Ondanks deze stijging vielen de geldopbrengsten per ha tegen doordat de prijzen met bijna 8% daalden. De hogere suikerproductie (C-suiker) leidde tot een lagere opbrengstprijis. In het Noordelijk kleigebied was dit effect zeer sterk. Foot- en consumptieaardappelen daalden circa 10% in prijs, maar bleven daarmee boven het normale niveau.

Op een groot aantal bedrijven droegen ook de opbrengsten van akkerbouwmatige groente- en tuinbouwgewassen bij aan het resultaat. Gemiddeld maken dergelijke activiteiten nu meer dan 10% van de opbrengst marktbaar uit, dat is een verdubbeling ten opzichte van zeven jaar geleden.

De kosten stegen in 1990/91 met circa 3,5%. Dit vond zijn oorzaak voornamelijk in het rentepeil en in de hoogte van de bewerkingskosten (uurloon en brandstof). Door de goede exportmogelijkheden konden de STOPA-heffingen voor pootaardappelen beperkt blijven.

Het lopende boekjaar 1991/92 kenmerkt zich door hogere kosten en lagere kg-opbrengsten (zie respectievelijk tabel 5.1 en 6.2). Het seizoen startte gunstig met een goede structuur (na een winter met vorst) en een zeer warme maand maart. Half april sloeg het weer om. Weinig zon en lage temperaturen bleven het beeld bepalen tot juli. In juni viel veel regen. Op de lichtere gronden was in april en juni sprake van vorst; dit leidde tot bijna 80% herinzaai van de bieten in de Veenkoloniën. In de zomermaanden liepen de temperaturen hoog op en viel geen regen van betekenis. Dit leidde in augustus tot droogteverschijnselen. Er werd veel beregend. Pas in de tweede helft van september viel op vele plaatsen de eerste regen. Dit gaf hergroei in de hakvruchten waardoor met name voor de suikerbieten en fabrieksaardappelen in oktober nog enig herstel plaats vond.

Dit weerbeeld veroorzaakt een grote spreiding in kg-opbrengsten: is de kg-opbrengst van suikerbieten in het Centraal kleigebied nog ruim 67 ton, in de Veenkoloniën blijft deze steken op bijna 43 ton. Dit resulteert in de Veenkoloniën in een terugval van de suikerbieten oogst met 29% en van de totale fysieke productie met 8%. Landelijk is dit ruim 3%. In de Veenkoloniën is het onderwatergewicht van de fabrieksaardappelen erg hoog.

Naar verwachting blijven de opbrengstprijzen in 1991/92 vrijwel gelijk (-0,5%). Door een lagere C-suikerproductie dan in het recordjaar 1990/91 en een iets hoger suikergehalte is de suikerbietenprijs hoger (zie tabel 5.1). De Nederlandse pootgoedproductie is door een fors uitgebreid areaal met ruim 12% toegenomen. De verwachtingen over de afzet (onder andere naar Oost-Europa) zijn echter gunstig zodat de prijsdaling vermoedelijk gering zal zijn.

De aardappelproductie in Europa is slechts met 2% toegenomen met als gevolg dat ook de consumptieaardappelprijs op niveau kan blijven. De daling van de fabrieksaardappelopbrengst wordt mede veroorzaakt doordat geen rekening is gehouden met een eventuele winstuitkering (vorig jaar 3%); wel is de certificaatregeling (3%) in beide jaren in de opbrengsten verwerkt.

Verwacht wordt dat de geldopbrengsten gemiddeld 3,5% zullen dalen met als uitschieters de Veenkoloniën en het Zuidwestelijk kleigebied. Dit wordt veroorzaakt door met name de suikerbieten (respectievelijk f 1.550,- en f 800,- lagere geldopbrengsten per ha).

De kosten stijgen naar het zich laat aanzien met 3,5% door duurdere meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen (+8%), arbeid en loonwerk. Daarbij is rekening gehouden met normale heffingen voor pootaardappelen. De inzet van de produktiemiddelen is mede door de gunstige oogstomstandigheden nauwelijks toegenomen.

Dit heeft tot gevolg dat de opbrengsten/kostenverhouding op de grotere akkerbouwbedrijven met 7% zal verslechteren. In de Veenkoloniën is dit ruim 11%. Daar resteert op de grotere bedrijven na een daling van f 30.000,- dan ook nauwelijks een arbeidsopbrengst. De arbeidsopbrengst op alle grotere akkerbouwbedrijven gaat met bijna f 20.000,- terug en komt volgens de prognose uit op f 32.000,-.

De bedrijfsuitkomsten van de kleinere bedrijven vertonen dezelfde ontwikkeling als die van de grotere. Door hun kleinere oppervlakte zijn de veranderingen echter geringer.

Rundveehouderijbedrijven

In 1990/91 verslechterden de bedrijfsuitkomsten op de melkveebedrijven ten opzichte van de gunstige voorgaande jaren. De ruilvoetverslechtering was hier debet aan. Zowel de melkprijzen als de rundvleesrijzen daalden fors. Totaal daalden de opbrengstrijzen van de produkten met ruim 10%. Ook kracht- en ruwvoer werden goedkoper, maar door de hogere rente en duurdere arbeid namen de prijzen van de produktiemiddelen per saldo toch toe (+1,5%).

De melkproduktie per koe was iets hoger (+0,5%). De veebezetting per ha bleef vrijwel onveranderd. Het eigen ruwvoer was van zeer goede kwaliteit. Door de droge zomer moest evenwel meer ruwvoer worden aangekocht. De krachtvoergift per koe bleef gelijk. De kunstmestgift daalde fors, de kosten quatumhuur en quotumaankoop namen toe. De produktiviteitsverbetering bleef beperkt tot 0,5%.

Per f 100,- kosten werd in 1990/91 f 88,- aan opbrengsten geboekt, een verslechtering van 11%. De arbeidsopbrengst per ondernemer daalde daardoor tot f 37.000,- op de grotere weidebedrijven.

In het lopende boekjaar 1991/92 is een quotumkorting opgelegd van 2,39%. Hiervan betreft 2,16% een door de EG voorgeschreven korting, waarvoor een vergoedingsregeling is vastgesteld. De resterende 0,23% is bedoeld om een reserve te vormen voor herverdelingen (onder andere SLOM, landinrichting, zure zuivelprodukten).

De kwaliteit van het eigen ruwvoer voor de winterperiode is minder goed dan in de afgelopen jaren. Door de droogte in de

zomer is kwantitatief minder ruwvoer gewonnen dan in de afgelopen jaren gebruikelijk was. De weideperiode was daarentegen lang. Per saldo treedt toch een forse toename van de aankoopbedragen van kracht- en ruwvoer per koe op (+22%). De melkgift per koe zal nauwelijks meer toenemen, waardoor de veebezetting met 2,2% terug zal lopen. Voorzien wordt dat een produktiviteitsverslechtering van 1,5% zal optreden.

De prijzen op de zuivelmarkt hebben zich enigszins hersteld na de val van vorig jaar. Verwacht wordt dat de melkprijs met ruim 2% zal stijgen. De prijzen van rundvee hebben zich nauwelijks verbeterd ten opzichte van de prijsval in 1990/91 (+1%). Voorzien wordt dat de totale geldopbrengsten per ha krap 1% hoger zullen uitvallen dan vorig jaar.

De prijzen van de voedermiddelen zijn fors gestegen: die van krachtvoer met 8% en van ruwvoer met 12%. De quotumkosten nemen ook nog toe, met name door het huren van melkquotum via een één-jarig contract. De produktiemiddelen worden, vooral onder invloed van de stijgende prijzen van de bewerkingskosten, gemiddeld 3% duurder. Door het gedaalde bewerkingsvolume blijft de hoeveelheid produktiemiddelen per ha, ondanks de toename van de voederaankopen, gelijk aan die van vorig jaar.

De arbeidsopbrengst per ondernemer zal naar verwacht wordt op de grotere bedrijven in 1991/92 gemiddeld f 31.000,- bedragen, hetgeen circa 15% lager is dan vorig jaar. De daling in bedrijfsuitkomsten heeft zich dit jaar dus voortgezet. Gemiddeld zal op de grotere weidebedrijven 86% van de kosten door opbrengsten worden goedge maakt, hetgeen ten opzichte van vorig jaar een daling betekent van 2,5%.

Op de kleinere bedrijven met rundvee (circa 120 sbe) liggen de bedrijfsuitkomsten als regel op een niveau dat minder dan de helft bedraagt van dat op de grotere bedrijven (circa 270 sbe).

Intensieve veehouderij

In tabel 4.2 is een overzicht gegeven van de bedrijfsuitkomsten in verschillende takken van intensieve veehouderij, uitgedrukt in arbeidsopbrengst per dier per jaar.

Voor varkens en leghennen is het prijsverloop wisselvallig en onzeker. Bij het bepalen van de verwachte gemiddelde opbrengstprijzen voor het gehele boekjaar is rekening gehouden met mogelijke prijsindicaties voor de komende maanden voor zover die op dit moment aannemelijk geacht kunnen worden. Door de onzekere prijsontwikkeling in de rest van het boekjaar en de grote invloed van relatief kleine prijsveranderingen kunnen de werkelijke uitkomsten dus nog sterk wijzigen. Evenals in de rundveehouderij zijn herwaarderingsverschillen tussen begin- en eindbalans buiten de resultatenrekening geboekt en maken geen deel uit van de arbeidsopbrengst.

De opbrengstprijzen van varkensvlees lagen de eerste helft van het boekjaar op een gunstig niveau. Er is rekening gehouden

dat in de resterende maanden van het boekjaar 1991/92 dat niveau niet behouden zal blijven. Op jaarbasis zijn de opbrengstprijzen van varkensvlees 2% hoger geraamd. De opbrengstprijzen van biggen zullen zich naar verwachting aanmerkelijk herstellen van het teleurstellende voorgaande jaar. Het patroon van de eierprijzen vertoont dezelfde tendens als vorig jaar. Op jaarbasis wordt daarin weinig verandering voorzien. De gunstige opbrengstprijzen van slachtkuikens aan het begin van het voorgaande boekjaar zijn geleidelijk aan afgeleden naar een fors lager niveau. Gemiddeld wordt op jaarbasis een 6% lagere slachtkuikensprijs voorzien.

Vorig jaar zijn onder invloed van de ruime markt voor veevoedergrondstoffen, de lage dollarkoers en het EG-graangeprijzenbeleid de prijzen van krachtvoerders tot een historisch zeer laag peil gedaald. Vorig najaar is het dieptepunt gepasseerd en inmiddels vertoont het voederprijspeil een duidelijk stijgende tendens. De krachtvoederprijzen voor de intensieve veehouderij worden gemiddeld 3 à 4% hoger geraamd dan vorig jaar.

Niettegenstaande de licht gestegen slachtvarkensprijzen loopt naar verwachting de omzet en aanwas 5% terug als gevolg van de fors duurdere biggen. Deze ontwikkeling geeft samen met de gestegen voederkosten de verklaring voor de teruglopende resultaten in de vleesvarkenshouderij ten opzichte van de gunstige twee voorgaande jaren. De fokzeugenbedrijven vertonen het omgekeerde beeld waarbij bevredigende uitkomsten worden voorzien.

In de pluimveehouderij lopen de uitkomsten vooral in de slachtkuikenshouderij terug door zowel lagere opbrengsten als hogere kosten. In de leghennenshouderij zijn het de hogere kosten die hierbij een rol spelen en is de daling in uitkomsten geringer. Overigens moet deze ontwikkeling in de pluimveehouderij worden gezien in relatie tot de gunstige uitkomsten in het voorgaande jaar.

Naar verwachting zullen voor vleesvarkens, zeugen, slachtkuikens en leghennen respectievelijk 96%, 101%, 98% en 99% van de kosten door opbrengsten worden goedgeemaakt.

Ter oriëntering over het niveau van de bedrijfsuitkomsten zij nog vermeld dat in het geval van een gespecialiseerde bedrijfsopzet een arbeidskracht bij benadering een dagtaak heeft bij een gemiddeld aanwezige produktieomvang van 120 fokzeugen, 1.200 vleesvarkens, 22.000 leghennen of 50.000 slachtkuikens (570.000 kg afgeleverd gewicht per jaar).

5. Ingecalculeerde prijzen en de invloed van prijswijzigingen op de arbeidsopbrengst per ondernemer in 1991/92

De in tabel 4.1 en de bijlagen weergegeven arbeidsopbrengst per ondernemer voor 1991/92 is, zoals gezegd, zoveel mogelijk afgestemd op actuele prijzen en hoeveelheden van de produkten en produktiemiddelen. Voor zover de ontwikkeling nog niet bekend is, is van genormaliseerde productieomstandigheden uitgegaan.

Van de belangrijkste produkten en produktiemiddelen zijn de ingecalculeerde landelijk gemiddelde prijzen voor 1991/92 in tabel 5.1 opgenomen. Van gebied tot gebied kunnen deze prijzen echter kleine verschillen vertonen op grond van geconstateerde afwijkingen van deze prijzen in de bedrijfsboekhoudingen van de afgelopen jaren. In deze tabel is ook opgenomen de in rekening gebrachte prijsontwikkeling in 1991/92 ten opzichte van het voorgaande jaar.

In tabel 5.2 is de invloed vermeld van mogelijke prijswijzigingen van de belangrijkste produkten en produktiemiddelen op de berekende arbeidsopbrengst in de verschillende gebieden. Deze invloed op het bedrijfsresultaat is aangegeven per procent prijswijziging. Voor de produkten, en met name voor de vrije produkten, zijn deze wijzigingen in het algemeen van grotere betekenis dan die voor de produktiemiddelen welke een stabielere prijsverloop vertonen.

Voor de belangrijkste vrije akkerbouwprodukten is in tabel 5.1 het verschil vermeld van de prijzen die gebaseerd zijn op de actuele marktontwikkeling ten opzichte van de genormaliseerde prijzen (consumptie-aardappelen +17%, pootaardappelen +4% en uien -11%). Dit betekent dat, indien de prijzen van de vrije akkerbouwprodukten inderdaad op het verwachte niveau voor het verkoopseizoen 1991/92 uitkomen, de gemiddelde resultaten op de akkerbouwbedrijven boven die bij genormaliseerde prijzen zullen liggen. Opgemerkt kan worden dat de trendmatige ontwikkeling van de genormaliseerde prijzen voor de vrije produkten stagneert. De verschillen in arbeidsopbrengst per ondernemer (tabel 4.1) berekend bij verwachte prijzen ten opzichte van die bij genormaliseerde prijzen bedragen (afgerond) als volgt:

Noordelijk kleigebied	f + 8.000,-
Centraal kleigebied	f +13.000,-
Zuidwestelijk kleigebied	f +11.000,-
Veenkoloniën	f + 2.000,-
Kleinere bedrijven in de kleigebieden	f + 2.000,-
Kleinere bedrijven in de Veenkoloniën	f 0,-

Indien de in de prognose opgenomen prijzen afwijken van de prijsontwikkeling in de rest van het seizoen kan de prognose met behulp van de gegevens in de tabellen 5.1 en 5.2 worden bijgesteld.

Tabel 5.1 Verwachte landelijke prijsontwikkeling in 1991/92 (incl. BTW)

	1990/91	1991/92	Prijswijziging 1991/92 t.o.v. 1990/91
	gld.	gld.	%
Produkten:			
Tarwe 1)	39,80	39,50	-1
Gerst 1) 2)	44,50	41,50	-7
Haver 1)	41,-	40,-	-2
Rogge 1)	40,-	39,-	-2
Koolzaad	92,-	83,-	-10
Suikerbieten (suikergeh. 15,5%)	103,-	108,-	+5
Fabrieksaardapp. (400 gr. owg)	12,15	11,75	-3
Consumptieaardappelen 3)	24,20	24,- (20,50)	-1 (-15)
Pootaardappelen 3)	50,50	49,- (47,-)	-3 (- 7)
Zaaiuien 3)	21,-	17,- (19,-)	-21 (-10)
Graszaad 3)	288,-	270,- (295,-)	-6 (+ 2)
Melk (vetgehalte 4,45%)	75,25	77,-	+2
Omzet en aanwas rundvee			+2
Omzet en aanwas mestvarkens			-5
Omzet en aanwas fokzeugen			+13
Consumptieëieren	11,80	11,80	0
Slachtkuikens	1,96	1,85	-6
Productiemiddelen:			
Arbeid	31,07	32,60	+5
Werktuigen			+4
Werk door derden			+4
Gewasbeschermingsmiddelen			+8
Krachtvoeder rundvee	37,30	40,30	+8
Krachtvoeder varkens	47,30	48,70	+3
Krachtvoeder pluimvee			+4
Ruwvoeder			+12
Stikstofmeststoffen	1,19	1,27	+7
Fosfaatmeststoffen	1,04	1,02	-2
Pacht			+2
Invest. moderne gebouwen			+4
Energie			0
Rentevoet (netto)			-7
Algemene kosten			+3

1) Inclusief zaaigraan; 2) Inclusief brouwergerst; 3) Tussen haakjes bij genormaliseerde opbrengstprijzen van vrije produkten.

Tabel 5.2 Invloed in gld. per procent prijswijziging op de arbeidsopbrengst per ondernemer in 1991/92

Akkerbouw	Grotere bedrijven				Kleinere bedrijven	
	Noordel. klei-gebied	Centraal klei-gebied	Zuidwest. klei-gebied	Veen-kolo-niën	Klei-gebie-den	Veen-kolo-niën
Produkten:						
Tarwe	489	210	339	80	203	11
Gerst	98	25	54	70	41	16
Suikerbieten	555	558	507	503	288	246
Fabrieksaardapp.	21			989		487
Cons.aardapp. 1)	131	535	850	77	267	
Footaardapp. 1)	1477	1051	110	337	97	71
Zaaiuien 1)	3	95	77		37	
Graszaad 1)	58	63	104	50	73	2
Graanstro 1)	41	14	27	11	13	6
Produktiemiddelen:						
Arbeid	265	250	130	156	77	44
Werktuigen	701	673	593	426	301	245
Werk door derden	227	217	254	250	195	136
Gewasbesch.midd.	277	257	242	346	107	174
Pootgoed	343	393	246	328	107	150
Stikstof	81	67	91	83	43	49
Fosfaat	24	22	23	16	12	12
Grond en gebouwen	690	680	502	513	288	211
Rundveehouderij						
	Grotere bedrijven			Kleinere bedrijven		
	Nrd.klei-en veen-weide-gebied	Westel. weide-gebied	Weide-bedr., zand-gebieden	Gemengde bedrijven	Weide-bedrij-ven	Gemengde bedrij-ven
Produkten:						
Melk	2607	2423	2208	1552	1066	790
Omzet en aanwas rundvee	367	384	444	307	221	185
Varkenshouderij	12	86	158	574	69	477
Produktiemiddelen:						
Arbeid	241	142	223	172	125	221
Werktuigen	470	440	422	373	214	193
Werk door derden	109	99	108	113	60	69
Krachtvoer rundv.	425	417	394	277	209	151
Ruwvoer rundvee	159	189	213	129	89	54
Krachtvoer varkens	8	71	116	349	56	347
Stikstof	109	83	79	55	42	40
Grond en gebouwen	599	632	503	456	256	232

1) Uitgaande van genormaliseerde prijzen (tabel 5.1)

6. Ontwikkeling opbrengstprijzen, prijzen produktiemiddelen en produktiviteit

Met behulp van gegevens uit de bedrijfsboekhoudingen is per groep van bedrijven nagegaan hoe van jaar tot jaar de ontwikkeling is geweest in de opbrengstprijzen van de produkten, de prijzen van de produktiemiddelen, de bruto-produktiviteit en de opbrengsten/kostenverhouding. Uit deze regionale gemiddelden zijn landelijke gemiddelden berekend voor de grotere akkerbouwbedrijven en weidebedrijven. De gemengde bedrijven met overwegend rundvee zijn niet onder de weidebedrijven opgenomen omdat bij dit bedrijfstype vrij veel varkens voorkomen. Voor de kleinere bedrijven zijn dergelijke becijferingen niet gegeven. Een analyse van de structurele verschillen tussen grotere en kleinere bedrijven is elders gepubliceerd 1).

Het verloop van de ontwikkeling in kosten en opbrengsten is gegeven in tabel 6.1.

De prijsontwikkeling van de produkten op de akkerbouwbedrijven staat onder invloed van de sterk fluctuerende opbrengstprijzen van de vrije produkten. Indien de in tabel 5.1 vermelde opbrengstprijzen van deze produkten in het boekjaar 1991/92 gerealiseerd worden, zullen deze, landelijk gezien en met inbegrip van marktordeningsprodukten, gemiddeld vrijwel gelijk blijven ten opzichte van het prijsniveau van vorig jaar. De daling op basis van genormaliseerde prijzen in 1991/92 wordt veroorzaakt doordat de genormaliseerde prijzen voor de vrije produkten lager liggen dan de verwachte opbrengstprijzen (tabel 5.1). Op de weidebedrijven wordt een stijging in de opbrengstprijzen voorzien van 2%.

Verwacht wordt dat de produktiemiddelen in 1991/92 op de akkerbouwbedrijven en de weidebedrijven gemiddeld respectievelijk 3,5% en 3% duurder zullen worden. De sterkste prijsstijgingen doen zich voor bij bewerkingskosten, rundveevoeders, gewasbeschermingsmiddelen en stikstof terwijl daarentegen de netto-rentevoet omlaag is gegaan.

De bruto-produktiviteit in tabel 6.1 geeft de ontwikkeling aan van de hoeveelheden produkt in verhouding tot die van de produktiemiddelen. Hierin komen tevens tot uitdrukking veranderingen in intensiteit en bouwplansamenstelling. Een nadere specificatie van de volume-ontwikkeling in 1991/92 is gegeven in tabel 6.2.

Op de grotere akkerbouwbedrijven is de bruto-produktiviteit in 1990/91 met 5% verbeterd. Voor het lopende jaar 1991/92 wordt de fysieke produktie in het Noordelijk kleigebied circa 5% boven en in het Zuidwestelijk kleigebied en de Veenkoloniën circa 5% onder een normaal niveau geraamd. Gemiddeld loopt de bruto-pro-

1) Periodieke Rapportages 5-85 en 6-87.

Tabel 6.1 Landelijke ontwikkeling prijzen en produktiviteit op grotere bedrijven (in % van het voorgaande jaar)

	Prijzen produkten	Prijzen produktie- middelen	Bruto- produk- tiviteit 3)	Opbrengsten/ kosten- verhouding 4)
Akkerbouwbedrijven				
1981/82	+ 4,4	+ 7,4	+ 7,6	+ 4,5
1982/83	- 4,9	+ 5,4	+ 8,1	- 2,5
1983/84	+ 51,4	+ 2,6	- 17,9	+ 21,1
1984/85	- 30,3	+ 5,1	+ 14,3	- 24,2
1985/86	- 7,7	+ 1,4	- 3,2	- 11,9
1986/87	+ 0,1	+ 2,5	+ 16,4	+ 13,7
1987/88	- 9,6	+ 1,1	- 9,0	- 18,7
1988/89	+ 21,1	- 1,6	- 3,6	+ 18,7
1989/90	+ 7,8	+ 5,5	+ 9,6	+ 11,9
1990/91 1)	- 7,0	+ 3,5	+ 5,0	- 6,0
1991/92 2)	- 0,5 (-3,5)	+ 3,5	- 3,5	- 7,0 (-10,0)
Weidebedrijven				
1981/82	+ 11,4	+ 8,1	+ 3,0	+ 6,1
1982/83	+ 3,5	+ 4,2	+ 1,0	+ 0,3
1983/84	+ 1,7	+ 4,4	- 0,8	- 3,3
1984/85	- 2,5	- 2,2	- 0,9	- 1,2
1985/86	+ 0,4	+ 2,0	+ 3,3	+ 1,7
1986/87	- 1,4	- 1,5	+ 0,5	+ 0,6
1987/88	+ 2,4	- 2,6	- 0,8	+ 4,3
1988/89	+ 4,4	+ 2,2	+ 3,3	+ 5,5
1989/90	+ 0,3	+ 4,4	+ 2,6	- 1,4
1990/91 1)	- 10,0	+ 1,5	+ 0,5	- 11,0
1991/92 2)	+ 2,0	+ 3,0	- 1,5	- 2,5

1) Voorlopig; 2) Prognose; tussen haakjes bij genormaliseerde opbrengstprijzen voor vrije produkten; 3) De bruto-productiviteit is de resultante van de ontwikkeling in de hoeveelheden produkt (bruto-productie) t.o.v. de hoeveelheden produktiemiddelen (bruto-input); 4) De opbrengsten/kostenverhouding is de resultante van de ontwikkeling in de verhouding tussen de prijzen van de produkten enerzijds en in de prijzen van de produktiemiddelen en de bruto-productiviteit anderzijds.

Tabel 6.2 Verwachte volume-ontwikkeling in 1991/92 op grotere bedrijven

Akkerbouw	Noordelijk klei- gebied	Centraal klei- gebied	Zuidwest. klei- gebied	Veen- koloniën
Kg-opbrengst per ha (oogst 1991)				
Wintertarwe	7900	8000	7900	6400
Zomergerst	6550	5750	5400	5300
Haver				5300
Suikerbieten	59000	67500	64300	43000
Fabr. aardappelen (400 owg)	38500			42500
Cons. aardappelen	35800	49300	43500	35500
Pootaardappelen	35300	36800		24000
Zaaiuien		50500	41300	
Wijziging kg-opbrengst per ha (in % van vorig jaar)				
Wintertarwe	+4	-5	-4	-3
Suikerbieten	-14	-17	-12	-29
Fabr. aardappelen	-2			-5
Cons. aardappelen	-12	-5	+4	
Pootaardappelen	0	+2		+13
Zaaiuien		-15	+1	
Volume-wijziging per ha cult.gr. (in % van vorig jaar)				
Produkten	+1,0	-3,5	-4,0	-7,0
Produktiemiddelen	+1,5	-0,5	-0,5	-0,5
Rundveehouderij				
	Nrd.klei- en veen- weide- gebied	Westelijk weide- gebied	Weide- bedrijven, zand- gebieden	Gemengde bedrij- ven
Kg melk per koe	7000	6800	6600	6650
Volume-wijziging per ha cult.gr. (in % van vorig jaar)				
Melk	-0,9	-1,5	-1,8	-1,4
Produkten (totaal)	-0,5	-1,5	-1,5	-1,5
Voederaankopen/winning	-1,2	-1,8	-2,0	-0,5
Produktiemiddelen (totaal)	+0,5	-0,5	0	+0,5

duktie met 3,5% terug ten opzichte van vorig jaar. Het gebruik van produktiemiddelen blijft daarbij gelijk. Voorzien wordt dus dat de bruto-productiviteitsontwikkeling per saldo met 3,5% zal verslechteren op de akkerbouwbedrijven.

Op de grotere weidebedrijven is de bruto-productiviteit vorig jaar met 0,5% vooruitgegaan. In het lopende jaar 1991/92 wordt een lagere bruto-productie per ha verwacht van 1,5% bij een 2% teruglopende melkveebezetting. Ondanks de minder goede ruwvoederziening blijft de inzet van de hoeveelheid produktiemiddelen nagenoeg onveranderd. Per saldo betekent deze ontwikkeling, na drie gunstige jaren, een daling van de bruto-productiviteit met 1,5%.

De opbrengsten/kostenverhouding zal in 1991/92 als resultante van de verwachte ontwikkeling in prijzen en produktiviteit op de akkerbouwbedrijven gemiddeld 7% omlaag gaan (ruilvoet -4%). Op de weidebedrijven wordt een daling van de opbrengsten/kostenverhouding voorzien met 2,5% (ruilvoet -1%).

7. Ondernemersinkomen

In het voorgaande is de ontwikkeling in de rentabiliteit gegeven aan de hand van de begrippen netto-bedrijfsresultaat en arbeidsopbrengst waarbij het BEDRIJF centraal staat. Daarnaast kan een indruk worden gegeven van de ontwikkeling in het inkomen waarbij de positie van de ONDERNEMER als persoon centraal staat. Het ondernemersinkomen omvat naast de arbeidsopbrengst per ondernemer de niet-uitbetaalde vergoeding voor bedrijfsvermogen en incidentele bedrijfsopbrengsten. De niet-uitbetaalde vergoeding voor bedrijfsvermogen is samengesteld uit de som van de berekende rente over de waarde van de gehele bedrijfsinventaris en de berekende pacht voor grond en gebouwen in eigendom, verminderd met de som van de betaalde rente voor leningen, afschrijving op bedrijfsgebouwen in eigendom en van eigenaarslasten.

De verschillen tussen ondernemersinkomen en arbeidsopbrengst berusten voornamelijk op verschillen in de grootte en het aandeel van het eigen vermogen in verhouding tot het totale bedrijfsvermogen. Opgemerkt kan worden dat de bedrijfsuitkomsten in de vorm van netto-bedrijfsresultaat en arbeidsopbrengst per ondernemer voor de beoordeling van de rentabiliteit daardoor een beter uitgangspunt vormen in verband met de betere onderlinge vergelijkbaarheid van de bedrijfsuitkomsten en dus ongeacht wie het vermogen heeft verschaft.

Het ondernemersinkomen in tabel 7.1 ligt gemiddeld op een hoger niveau dan de arbeidsopbrengst per ondernemer in tabel 4.1. De ontwikkeling van de verschillen daartussen loopt voor de verschillende gebieden uiteen. Op de grotere akkerbouwbedrijven bedroeg dat verschil in de laatste jaren circa f 12.000,- tot f 25.000,-. Op de grotere weidebedrijven was dat circa f 16.000,- tot f 24.000,-.

Tabel 7.1 *Ondernemersinkomen x 1000 gld. per ondernemer*

Akkerbouw	Grotere bedrijven					Kleinere bedrijven	
	totaal grotere bedrijven	Noordelijk klei- gebied	Centraal klei- gebied	Zuidwest. klei- gebied	Veen- kolo- niën	klei- gebieden	Veen- koloniën
1987/88	3,7	-19,8	1,2	8,5	20,5	5,3	11,8
1988/89	47,7	39,8	57,5	49,4	37,7	27,8	7,5
1989/90	90,7	76,1	113,1	78,9	74,4	40,3	41,8
1990/91 1)	74,0	65,0	95,0	66,0	56,0	28,0	17,0
1991/92 2)	54,0	49,0	75,0	51,0	27,0	22,0	6,0

Rundvee- houderij	Grotere bedrijven				Grotere gemengde bedrij- ven	Kleinere bedrijven	
	totaal grotere weidebe- drijven	Nrd.klei- en veen- weide- gebied	Weste- lijk weide- gebied	weide- bedr., zandge- bieden	bedrij- ven	weide- bedrij- ven	gemengde bedrij- ven
1987/88	71,2	88,2	85,1	66,8	40,6	27,2	20,7
1988/89	89,8	101,7	97,5	85,0	59,5	41,1	14,3
1989/90	90,4	101,9	92,1	86,2	80,8	39,5	35,7
1990/91 1)	59,0	67,0	61,0	56,0	58,0	24,0	15,0
1991/92 2)	52,0	61,0	55,0	48,0	50,0	20,0	14,0

1) Voorlopig; 2) Prognose.

Tabel 8.1 *Bedrijfsreserveringen x 1000 gld. per bedrijf*

	Grotere bedrijven			Kleinere bedrijven	
	akkerbouw bedrijven, klei- gebieden	akkerbouw bedrijven, Veen- koloniën	weide- bedrijven	akker- bouwbe- drijven	weide- bedrij- ven
1987/88	-59,0	-28,0	22,0	-35,0	1,0
1988/89	12,0	-13,0	48,0	-13,0	24,0
1989/90	52,0	43,0	58,0	8,0	10,0
1990/91 1)	25,0	12,0	11,0	-8,0	-5,0
1991/92 2)	2,0	-22,0	3,0	-20,0	-10,0

1) Voorlopig; 2) Prognose.

8. Bedrijfsreserveringen

Uitgaande van het ondernemersinkomen in tabel 7.1 kunnen de besparingen worden berekend. Het ondernemersinkomen dient daartoe vermeerderd te worden met de niet-uitbetaalde arbeidskosten voor meewerkende gezinsleden en het inkomen van buiten het bedrijf en vervolgens deze som (totaal gezinsinkomen) te verminderen met de betaalde persoonlijke belastingen, de betaalde premies voor volksverzekeringen en de gezinsbestedingen. Vermogenswinsten als gevolg van prijsstijgingen vallen hier buiten.

Er bestaat een samenhang tussen bedrijfsuitkomsten, besparingen en bedrijfsomvang. Voor akkerbouwbedrijven is een hoger niveau van bedrijfsuitkomsten noodzakelijk om dezelfde besparingen te kunnen realiseren dan op overeenkomstige weidebedrijven. Dat staat hoofdzakelijk in verband met de lagere berekende arbeidskosten op de akkerbouwbedrijven.

De besparingen zijn niet uitsluitend bestemd voor het bedrijf maar moeten tevens dienen als voorziening voor toekomstige inkomensbehoeften en persoonlijke risico's in verband met ouderdom, ziekte, invaliditeit en sterfte. In het algemeen worden door agrarische ondernemers weinig van dergelijke voorzieningen getroffen en houdt men de besparingen bij voorkeur in het bedrijf. Met het oog echter op de verschillende doeleinden in de persoonlijke en zakelijke sfeer zijn de besparingen gesplitst in gezinsreserveringen en bedrijfsreserveringen.

De gezinsreserveringen zijn gesteld op 28% van de consumptieve bestedingen. Daarbij is verondersteld dat het netto-loon van overeenkomstige werknemers gelijk is aan hun consumptieniveau 1). In 1990/91 bedroegen de aldus berekende gezinsreserveringen zowel op grotere akkerbouw- als weidebedrijven circa f 17.000,-.

De bedrijfsreserveringen, die overblijven na aftrek van de gezinsreserveringen, zijn bestemd voor versterking van de financieringsgrondslag van het bedrijf, de bedrijfsontwikkeling en het opvangen van de financiële gevolgen bij bedrijfsopvolging. De bedrijfsreserveringen geven een aanduiding voor de continuïteitsmogelijkheden van het bedrijf.

Het niveau van de bedrijfsreserveringen kan worden gezien tegen de achtergrond van het bedrijfsvermogen. Als gevolg van vooral de hoge grondprijzen loopt het bedrijfsvermogen op eigendomsbedrijven en pachtbedrijven sterk uiteen. Op de grotere akkerbouwbedrijven bedroeg het geïnvesteerde bedrijfsvermogen in 1989/90 f 1.900.000,- op eigendomsbedrijven tegenover f 720.000,- op pachtbedrijven; op de grotere weidebedrijven lagen deze cij-

1) Publikatie 13-84/85, par. 3.3.

fers op respectievelijk f 1.800.000,- en f 1.000.000,-. Uit onderzoek is gebleken dat de mate van eigendom en pacht nauwelijks of niet van invloed is op het niveau van besparingen en bedrijfsreserveringen. Op eigendomsbedrijven is het echter aannemelijk de doelstelling met betrekking tot het niveau van vermogensvorming hoger te stellen dan op pachtbedrijven.

Omdat nog slechts een gedeelte van de bedrijfsboekhoudingen over 1990/91 is uitgewerkt, en 20% daarvan ook geen financieeringsboekhouding heeft, zijn uit het oogpunt van betrouwbaarheid verschillende groepen bedrijven in tabel 8.1 samengevoegd. De gemengde bedrijven zijn buiten beschouwing gelaten.

De bedrijfsreserveringen vertonen vooral op de klei-akkerbouwbedrijven van jaar op jaar een wisselend beeld onder invloed van de opbrengstprijzen voor de vrije produkten. Verder zijn de reserveringen onderhevig aan grote verschillen in belastingbetalingen over voorgaande jaren. In jaren met negatieve bedrijfsreserveringen brengen de bedrijven vaak onvoldoende op om de gezinsbestedingen te dekken terwijl de armslag voor het versterken van de bedrijven volledig ontbreekt.

In 1991/92 worden op de grotere klei-akkerbouwbedrijven en op de grotere weidebedrijven slechts geringe positieve bedrijfsreserveringen verwacht. Over een langere periode gezien konden alleen op de grotere weidebedrijven gemiddeld in de afgelopen jaren bedrijfsreserveringen worden gerealiseerd waardoor de bedrijfscontinuïteit positief kan worden beoordeeld. Op de veenkoloniale akkerbouwbedrijven en op de kleinere bedrijven is de situatie minder gunstig. Indien de bedrijfsreserveringen in een reeks van jaren gemiddeld negatief zijn geweest wordt de financiële weerstandskracht op langere termijn verzwakt.

Bijlagen

Bedrijfsuitkomsten van grotere akkerbouwbedrijven in het Noordelijk kleigebied

I Algemene gegevens	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	Voorlopig 1990/91	Prognose 1991/92 1)
	Cultuurgrond (ha)	61,35	62,65	67,25	70,15	68,00
Grondebruik in % van bouwland						
granen	45	39	45	41	42	41
aardappelen	22	23	20	23	23	24
suikerbieten	21	21	21	20	20	18
overige	12	17	14	16	15	17
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,7	1,9	1,9	2,1	1,7	1,8
Productie in sbe	357	347	356	396	383	405
II Resultaten in gld. per ha						
Granen	1696	1112	1254	1270	1253	1240
Aardappelen	2946	2366	2618	3522	3621	3625(3445)
Suikerbieten	1361	1012	1197	1427	1302	1175
Ov. marktbaar gewassen	820	573	477	805	766	825(840)
Veehouderij en div. opbr.	138	259	287	250	192	290
Totaal opbrengsten	<u>6961</u>	<u>5322</u>	<u>5833</u>	<u>7274</u>	<u>7134</u>	<u>7155(6990)</u>
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	1728	1829	1784	1859	1875	2025
Werktuigen	1255	1327	1255	1354	1432	1485
Werk door derden	513	509	425	504	446	480
Gewasbeschermingsmiddelen	517	570	501	549	550	585
Heestoffen	512	402	352	350	334	340
Zaai- en pootgoed	641	611	508	744	764	725
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1339	1397	1317	1379	1442	1460
Overige kosten	<u>817</u>	<u>890</u>	<u>672</u>	<u>743</u>	<u>803</u>	<u>970</u>
Totaal kosten	7322	7535	6786	7482	7645	8070
Netto-bedrijfsresultaat	-361	-2213	-953	-208	-511	-915(-1080)
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
	41200	-43400	16800	53800	40000	25000(17000)
1) Tussen haakjes vrije produkten bij genormaliseerde opbrengstprizen.						

Bedrijfsuickomsten van grotere akkerbouwbedrijven in het Centraal kleigebied

	1986/87					1987/88					1988/89					1989/90					Voorlopig 1990/91					Prognose 1991/92 1)				
	1986/87					1987/88					1988/89					1989/90					1990/91					1991/92 1)				
I Algemene gegevens																														
Cultuurgrond (ha)																														
Grondebruik in % van bouwland																														
granen	41,40	26	24	24	24	49,60	24	24	24	24	45,60	24	24	24	24	43,95	22	22	22	22	46,30	24	24	24	24	46,00	20	20	20	20
aardappelen		29	29	27	27		29	27	27	27		27	27	27	27		29	29	29	29		30	30	30	30		30	30	30	30
suikerbieten		23	24	22	22		24	22	22	22		22	22	22	22		21	21	21	21		20	20	20	20		19	19	19	19
overige		22	22	27	27		22	27	27	27		23	27	28	28		23	28	28	28		26	26	26	26		31	31	31	31
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,6	1,6	1,7	1,6	1,6	1,7	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
Productie in sbe	272	272	311	295	295	311	295	295	295	295	295	295	303	303	303	303	303	303	303	303	324	324	324	324	324	324	324	324	324	324
II Resultaten in gid. per ha																														
Granen	1029	730	718	718	718	730	718	718	718	718	702	702	702	702	702	702	702	702	702	702	747	747	747	747	747	620	620	620	620	620
Aardappelen	3721	2800	3630	3630	3630	2800	3630	3630	3630	3630	4770	4770	4770	4770	4770	4770	4770	4770	4770	4770	4528	4528	4528	4528	4528	4495(4135)	4495(4135)	4495(4135)	4495(4135)	4495(4135)
Suikerbieten	1774	1406	1589	1589	1589	1406	1589	1589	1589	1589	1736	1736	1736	1736	1736	1736	1736	1736	1736	1736	1646	1646	1646	1646	1646	1455	1455	1455	1455	1455
Ov. marktbaar gewassen	1659	1140	1689	1689	1689	1140	1689	1689	1689	1689	2422	2422	2422	2422	2422	2422	2422	2422	2422	2422	2142	2142	2142	2142	2142	2225(2220)	2225(2220)	2225(2220)	2225(2220)	2225(2220)
Veehouderij en div. opbr.	286	395	402	402	402	395	402	402	402	402	453	453	453	453	453	453	453	453	453	453	558	558	558	558	558	495	495	495	495	495
Totaal opbrengsten	8489	6471	8028	8028	8028	6471	8028	8028	8028	8028	10085	10085	10085	10085	10085	10085	10085	10085	10085	10085	9621	9621	9621	9621	9621	9290(8955)	9290(8955)	9290(8955)	9290(8955)	9290(8955)
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	2137	1933	2016	2016	2016	1933	2016	2016	2016	2016	2140	2140	2140	2140	2140	2140	2140	2140	2140	2140	2200	2200	2200	2200	2200	2320	2320	2320	2320	2320
Werktuigen	1522	1537	1541	1541	1541	1537	1541	1541	1541	1541	1623	1623	1623	1623	1623	1623	1623	1623	1623	1623	1720	1720	1720	1720	1720	1755	1755	1755	1755	1755
Werk door derden	681	585	603	603	603	585	603	603	603	603	633	633	633	633	633	633	633	633	633	633	616	616	616	616	616	565	565	565	565	565
Gewasbeschermingsmiddelen	611	633	604	604	604	633	604	604	604	604	598	598	598	598	598	598	598	598	598	598	622	622	622	622	622	670	670	670	670	670
Meststoffen	578	460	478	478	478	460	478	478	478	478	368	368	368	368	368	368	368	368	368	368	340	340	340	340	340	350	350	350	350	350
Zaaizaad en pootgoed	667	710	673	673	673	710	673	673	673	673	966	966	966	966	966	966	966	966	966	966	1050	1050	1050	1050	1050	1025	1025	1025	1025	1025
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1367	1415	1459	1459	1459	1415	1459	1459	1459	1459	1640	1640	1640	1640	1640	1640	1640	1640	1640	1640	1745	1745	1745	1745	1745	1775	1775	1775	1775	1775
Overige kosten	937	971	901	901	901	971	901	901	901	901	1054	1054	1054	1054	1054	1054	1054	1054	1054	1054	1015	1015	1015	1015	1015	1105	1105	1105	1105	1105
Totaal kosten	8500	8244	8207	8207	8207	8244	8207	8207	8207	8207	9022	9022	9022	9022	9022	9022	9022	9022	9022	9022	9308	9308	9308	9308	9308	9565	9565	9565	9565	9565
Netto-bedrijfsresultaat	-31	-1773	-179	-179	-179	-1773	-179	-179	-179	-179	1061	1061	1061	1061	1061	1061	1061	1061	1061	1061	313	313	313	313	313	-275(-610)	-275(-610)	-275(-610)	-275(-610)	-275(-610)
Arbeidsopbrengst ondernemer	51900	-15000	46200	46200	46200	-15000	46200	46200	46200	46200	96900	96900	96900	96900	96900	96900	96900	96900	96900	96900	75000	75000	75000	75000	75000	55000(42000)	55000(42000)	55000(42000)	55000(42000)	55000(42000)
1) Tussen haakjes vrije produkten bij genormaliseerde opbrengstprijsen.																														

Bedrijfsuitkomsten van grotere akkerbouwbedrijven in het Zuidwestelijk kleigebied

30

I Algemene gegevens	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	Voorlopig 1990/91	Prognose 1991/92 1)
	Cultuurgrond (ha)	54,50	55,70	57,50	58,80	57,70
Grondgebruik in % van bouwland						
granen	29	30	30	33	31	30
aardappelen	22	23	23	21	22	23
suikerbieten	20	17	17	17	16	17
overige	29	30	30	29	31	30
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,5	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6
Productie in sbe	297	293	307	303	310	314
II Resultaten in gid. per ha						
Granen	1145	931	995	1064	948	895
Aardappelen	1786	1607	2108	2506	2385	2525(2185)
Suikerbieten	1231	973	1135	1293	1239	1155
Ov. marktbaar gewassen	1586	1354	1527	1377	1688	1385(1465)
Veehouderij en div. opr.	411	399	590	353	370	375
Totaal opbrengsten	6159	5264	6355	6593	6630	6335(6075)
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	1668	1606	1662	1604	1724	1815
Werktuigen	1231	1239	1312	1233	1321	1350
Werk door darden	569	633	599	604	578	580
Gewasbeschermingsmiddelen	477	526	502	494	512	550
Meststoffen	553	420	424	385	379	375
Zaaizaad en pootgoed	486	496	451	529	590	560
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1012	1106	1107	1096	1130	1140
Overige kosten	593	560	735	593	618	655
Totaal kosten	6589	6586	6792	6537	6852	7025
Netto-bedrijfsresultaat	-430	-1322	-437	55	-222	-690(-950)
III Arbeidsopbrengst ondernemer	37500	-5500	38200	63200	50000	35000(24000)

1) Tussen haakjes vrije produkten bij genormaliseerde opbrengstprizen.

Bedrijfsuitkomsten van grotere akkerbouwbedrijven in de Veenkoloniën

	1986/87					1987/88					1988/89					1989/90					Voorlopig 1990/91					Prognose 1991/92 I)				
	1986/87					1987/88					1988/89					1989/90					Voorlopig 1990/91					Prognose 1991/92 I)				
I Algemene gegevens																														
Cultuurgrond (ha)	55,55					56,90					61,50					65,90					63,15					64,00				
Grondgebruik in % van bouwland																														
granen	14					14					18					22					20					16				
aardappelen	48					45					46					45					46					46				
suikerbieten	24					20					19					19					19					20				
overige	14					21					17					14					15					18				
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,4					1,4					1,5					1,4					1,3					1,4				
Productie in sbe	270					255					282					291					292					296				
II Resultaten in gld. per ha																														
Granen	414					348					378					469					446					370				
Aardappelen	3041					2910					3080					3150					2956					2750(2695)				
Suikerbieten	1364					984					1118					1260					1221					965				
Ov. marktbare gewassen	705					618					467					519					604					685(695)				
Veehouderij en div. opbr.	303					188					195					131					158					170				
Totaal opbrengsten	5827					5028					5238					5529					5385					4940(4895)				
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	1449					1515					1448					1385					1384					1505				
Werktuigen	834					829					885					820					892					820				
Werk door derden	426					446					415					421					452					480				
Gewasbeschermingsmiddelen	662					655					633					535					633					665				
Meststoffen	636					519					454					421					373					370				
Zaaizaad en pootgoed	577					556					573					558					584					630				
Grond en gebouwen (pachtbasis)	882					960					966					940					973					985				
Overige kosten	782					689					693					495					562					590				
Totaal kosten	6248					6087					5983					5613					5853					6045				
Netto-bedrijfsresultaat	-421					-1059					-745					-84					-468					-1105(-1150)				
III Arbeidsopbrengst ondernemer																														
Arbeidsopbrengst ondernemer	34800					3100					22300					55600					35000					5000(3000)				
1) Tussen haakjes vrije produkten bij genormaliseerde opbrengstprijsen.																														

Bedrijfsuitkomsten van kleinere akkerbouwbedrijven in de kleegebieden

I Algemene gegevens	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	Voorlopig	Prognose
	1990/91	1991/92 1)	1990/91	1991/92 1)	1990/91	1991/92 1)
Cultuurgrond (ha)	23,80	26,35	25,80	25,80	26,40	26,50
Grondgebruik in % van bouwland						
granen	31	29	36	35	34	33
aardappelen	16	16	15	14	14	15
suikerbieten	20	20	19	18	18	17
overige	33	35	30	33	34	35
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
Productie in sbe	122	131	126	127	130	132
II Resultaten in gld. per ha						
Granen	1099	793	1037	1080	1037	980
Aardappelen	1380	1162	1540	1817	1666	1600(1455)
Suikerbieten	1197	1054	1236	1343	1293	1150
Ov. marktbaar gewassen	1874	1532	1211	1762	1458	1420(1505)
Veehouderij en div. opr.	520	484	766	330	540	490
Totaal opbrengsten	6070	5025	5790	6332	5994	5640(5580)
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	2258	2316	2363	2704	2585	2785
Werktuigen	1027	1105	1083	1159	1187	1205
Werk door derden	721	754	710	726	750	775
Gewasbeschermingsmiddelen	392	469	401	432	403	430
Meststoffen	515	433	376	359	339	345
Zaaizaad en pootgoed	357	429	372	495	444	430
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1021	1054	1109	1093	1139	1150
Overige kosten	699	782	854	729	889	825
Totaal kosten	6990	7342	7268	7697	-7735	7945
Netto-bedrijfsresultaat	-920	-2317	-1478	-1365	-1741	-2305(-2365)
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
	28100	-6700	15700	25200	12000	6000(4000)

1) Tussen haakjes vrije produkten bij genormaliseerde opbrengstprizen.

Bedrijfsuitkomsten van kleinere akkerbouwbedrijven in de Veenkoloniën

	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	Voorlopig	Prognose
					1990/91	1991/92 1)
I Algemene gegevens						
Cultuurgrond (ha)	25,40	27,75	28,75	30,40	28,85	29,50
Grondgebruik in % van cultuurgrond						
Granen	17	14	25	19	20	10
aardappelen	49	42	40	47	47	41
suikerbieten	19	21	21	20	21	20
overige	15	23	14	22	12	29
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,1	1,0	1,1	0,9	1,0	0,9
Productie in sbe	118	118	115	122	121	131
II Resultaten in gld. per ha						
Granen	506	344	463	362	398	205
Aardappelen	2744	2572	2288	2365	2439	2115(2120)
Suikerbieten	984	1004	1171	1347	1288	935
Ov. marktbaar gewassen	549	728	376	815	383	785(780)
Veehouderij en div. opbr.	1755	247	239	263	144	210
Totaal opbrengsten	6538	4895	4537	5152	4652	4250(4250)
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	2314	2117	2039	1771	2040	2240
Werktuigen	905	824	853	855	909	930
Werk door derden	478	466	441	557	498	515
Gewasbeschermingsmiddelen	536	646	573	491	620	660
Meststoffen	628	499	465	408	432	415
Zaaizaad en pootgoed	579	520	489	511	533	570
Grond en gebouwen (pachtbasis)	761	774	784	823	796	800
Veevoeder	1176	109	118	12	12	20
Overige kosten	798	711	624	490	544	560
Totaal kosten	8175	6666	6386	5935	6384	6700
Netto-bedrijfsresultaat	-1637	-1771	-1849	-783	-1732	-2450(-2450)
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
	10300	-1200	-4400	23200	2000	-10000(-10000)

1) Tussen haakjes vrije produkten bij genormaliseerde opbrengstprijzen.

Bedrijfsuitkomsten van grotere weidebedrijven in het Noordelijk klei- en veenweidegebied

	Voorlopig					Prognose 1991/92
	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91	
I Algemene gegevens						
Cultuurgrond (ha)	38,10	38,20	39,70	39,80	39,10	40,50
Grasland en voedergewassen (ha)	37,20	36,80	38,30	38,20	37,60	39,00
Melkkozien (stuks)	70,00	65,70	64,50	63,80	62,00	63,10
Fokzeugen (stuks)	0,10	0,20	0,20	0,20	0,40	0,40
Mestvarkens (stuks)	1,90	1,30	6,40	0,70	2,00	2,10
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,69	1,63	1,72	1,74	1,70	1,70
Productie in sbe	281	283	290	297	291	293
II Resultaten in gld. per ha						
Melkgeld	8632	8909	8968	9262	8432	8560
Omzet en aanwas rundvee	1022	1248	1371	1503	1197	1205
Opbrengst varkens	26	19	88	20	41	40
Overige opbrengsten	<u>362</u>	<u>541</u>	<u>609</u>	<u>710</u>	<u>664</u>	<u>670</u>
Totaal opbrengsten	10042	10717	11036	11495	10334	10475
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	3075	3032	3014	3187	3271	3280
Werktuigen	1285	1357	1339	1526	1518	1540
Werk door derden	272	357	304	340	342	355
Veevoeder	2442	1958	1932	1799	1673	2065
Meststoffen	642	529	487	467	429	415
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1551	1738	1746	1905	1942	1965
Overige kosten	<u>1518</u>	<u>1732</u>	<u>1717</u>	<u>1996</u>	<u>2061</u>	<u>2070</u>
Totaal kosten	10785	10723	10539	11220	11236	11690
Netto-bedrijfsresultaat	-743	-6	497	275	-902	-1215
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
	47100	70500	85300	79200	45000	39000

Bedrijfsuitkomsten van grotere weidebedrijven in het Westelijk weidegebied

I Algemene gegevens	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	Voorlopig 1990/91	Prognose 1991/92
	Cultuurgrond (ha)	29,90	30,40	32,60	32,50	33,50
Grasland en voedergewassen (ha)	29,90	30,30	32,50	32,50	33,40	33,40
1 Melkkoaien (stukks)	61,60	56,50	58,70	58,30	57,90	56,70
Fokzeugen (stukks)	0,30	1,00	1,80	0,20	0,20	0,20
Mestvarkens (stukks)	38,50	25,40	22,70	21,10	21,60	21,60
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,62	1,53	1,64	1,60	1,48	1,50
Productie in sbe	234	236	252	257	260	253
II Resultaten in gld. per ha						
Melkgeld	9593	9179	9306	9791	8833	8895
Omzet en aanwas rundvee	1278	1541	1577	1652	1383	1410
Opbrengst varkens	246	356	361	389	328	315
Overige opbrengsten	248	452	469	570	533	495
Totaal opbrengsten	11365	11528	11713	12402	11077	11115
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	3933	3644	3523	3643	3543	3515
Werktuigen	1361	1357	1342	1510	1592	1615
Werk door derden	240	345	319	307	347	365
Veevoeder	3334	2679	2509	2645	2337	2680
Meststoffen	530	400	376	376	359	350
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1759	1856	1822	2193	2301	2320
Overige kosten	1557	1690	1717	1995	2126	2115
Totaal kosten	12714	11971	11608	12669	12605	12960
Netto-bedrijfsresultaat	-1349	-443	105	-267	-1528	-1845
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
	45200	65500	76200	67900	36000	31000

Bedrijfsuitkomsten van grotere wei-bedrijven in de zandgebieden

	Voorlopig					Prognose	
	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91	1991/92	
I Algemene gegevens							
Cultuurgrond (ha)	30,30	30,90	31,10	31,10	31,40	32,00	
Grasland en voedergewassen (ha)	30,10	30,40	30,40	30,30	30,50	31,20	
Melkkoelen (stuks)	64,90	60,40	58,60	56,40	57,70	57,50	
Fokzeugen (stuks)	0,90	1,70	1,50	1,60	1,50	1,60	
Mestvarkens (stuks)	19,30	32,90	32,10	36,00	36,70	37,40	
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,69	1,70	1,70	1,72	1,71	1,70	
Productie in sbe	258	260	260	264	268	265	

II Resultaten in gld. per ha

Melkgeld	10079	9537	9913	9808	9118	9175	
Omzet en aanwas rundvee	1750	1799	1998	2279	1827	1845	
Opbrengst varkens	335	546	517	778	682	660	
Overige opbrengsten	259	481	629	663	600	570	
Totaal opbrengsten	12423	12363	13057	13528	12227	12250	
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	3887	3824	3828	4005	4122	4110	
Werktuigen	1463	1536	1509	1618	1733	1750	
Werk door derden	369	403	424	425	434	450	
Vesvoeder	3667	3105	3105	2969	2615	3045	
Meststoffen	667	539	520	493	426	425	
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1658	1747	1767	1934	2020	2040	
Overige kosten	1857	1976	2044	2304	2541	2535	
Totaal kosten	13568	13258	13197	13748	13891	14355	
Netto-bedrijfsresultaat	-1145	-895	-140	-220	-1664	-2105	
III Arbeidsopbrengst ondernemer	42800	48100	68300	64300	35000	28000	

Bedrijfsuitkomsten van grotere gemengde bedrijven met overwegend rundvee

	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	Voorlopig 1990/91	Prognose 1991/92
I Algemene Gegevens						
Cultuurgrond (ha)	25,50	24,00	26,60	28,80	29,60	28,00
Grasland en voedergewassen (ha)	21,10	20,70	21,60	23,20	24,20	22,60
Melkkoefen (stuks)	47,50	43,50	44,60	43,40	45,00	41,70
Fokzeugen (stuks)	10,30	17,50	13,60	14,30	16,40	15,50
Mestvarkens (stuks)	139,80	155,80	136,30	133,80	102,20	96,70
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,62	1,72	1,75	1,70	1,84	1,80
Productie in sbe	244	243	248	250	272	254
II Resultaten in gid. per ha						
Melkgeld	8343	9108	8679	7754	7518	7595
Omzet en aanwas rundvee	1318	1600	1779	1742	1455	1500
Opbrengst varkens	3126	3988	2731	3603	2788	2810
Marktbaar gewassen	989	608	916	1043	1380	1255
Overige opbrengsten	936	2978	2015	2167	2325	2230
Totaal opbrengsten	14712	18282	16120	16309	15466	15390
Arbeid (zonder bedrijfsafleiding)	4702	5106	4650	4229	4597	4670
Werktuigen	1504	1841	1623	1623	1835	1825
Werk door derden	458	602	540	472	556	550
Veevoeder	5839	7635	5655	5484	4633	5180
Meststoffen	616	508	471	425	377	370
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1779	2296	1966	1918	2219	2230
Overige kosten	2272	2911	2613	2672	3045	3050
Totaal kosten	17170	20899	17518	16823	17262	17875
Netto-bedrijfsresultaat	-2458	-2617	-1398	-514	-1796	-2485
III Arbeidsopbrengst ondernemer	22000	22300	42400	60300	35000	28000

Bedrijfsuitkomsten van kleinere weidebedrijven in de klei-, veen- en zandgebieden

	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	Voorlopig 1990/91	Prognose 1991/92
I Algemene gegevens						
Cultuurgrond (ha)	16,10	16,20	16,90	16,90	17,20	17,00
Grasland en voedergewassen (ha)	16,00	16,10	16,80	16,40	16,90	16,70
Melkkozien (stuks)	30,30	27,60	27,20	25,70	26,10	25,40
Fokzeugen (stuks)	0,40	0,80	1,00	0,80	0,70	0,70
Mestvarkens (stuks)	15,00	15,80	12,50	8,20	13,40	13,60
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,32	1,28	1,26	1,29	1,25	1,25
Productie in sbe	120	119	122	120	122	118
II Resultaten in gld. per.ha						
Melkgeid	7794	6896	7136	7064	6616	6710
Omzet en aanwas rundvee	1395	1424	1702	1652	1354	1395
Opbrengst varkens	410	385	318	332	450	430
Overige opbrengsten	330	471	594	598	507	465
Totaal opbrengsten	9929	9176	9750	9646	8927	9000
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	5712	5498	5357	5378	5444	5505
Werktuigen	1215	1227	1208	1251	1322	1345
Werk door derden	323	332	324	345	358	380
Veevoeder	2980	2237	2258	2012	1938	2370
Meststoffen	566	406	409	355	306	310
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1359	1331	1356	1436	1595	1610
Overige kosten	1635	1583	1597	1773	1833	1830
Totaal kosten	13790	12614	12509	12550	12796	13350
Netto-bedrijfsresultaat	-3861	-3438	-2759	-2904	-3869	-4350
III Arbeidsopbrengst ondernemer	10900	15200	25900	24000	10000	6000

Bedrijfsuitkomsten van kleinere gemengde bedrijven met overwegend rundves

I Algemene gegevens	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	Voorlopig	Prognose
					1990/91	1991/92
Cultuurgrond (ha)	13,60	14,10	12,60	14,10	14,60	14,50
Grasland en voedergewassen (ha)	12,40	11,90	11,30	11,50	12,00	11,90
Melkkoaien (stuks)	22,60	22,00	22,50	20,20	18,50	19,00
Fokzeugen (stuks)	11,30	11,70	12,50	7,80	7,90	7,90
Mestvarkens (stuks)	83,30	89,80	92,80	88,60	85,20	84,60
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,28	1,44	1,42	1,40	1,36	1,35
Productie in sbe	116	126	125	124	118	117
III Resultaten in gid. per ha						
Meikgeld	6491	6153	7556	6540	5677	5885
Omzet en aanwas rundves	1221	1401	1757	1728	1338	1375
Opbrengst varkens	3458	2279	4420	4511	3612	3555
Marktbaar gewassen	259	588	402	663	680	585
Overige opbrengsten	445	1340	714	892	920	765
Totaal opbrengsten	11874	11761	14849	14334	12227	12165
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	6726	6977	8100	7292	6974	7235
Werktuigen	1280	1328	1553	1401	1401	1435
Werk door derden	296	391	427	469	497	515
Vesvoeder	4963	4382	5853	4800	4077	4515
Meststoffen	563	453	376	408	394	385
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1393	1629	1658	1689	1712	1725
Overige kosten	1964	2175	2380	2190	2272	2270
Totaal kosten	17185	17335	20347	18249	17327	16080
Netto-bedrijfsresultaat	-5311	-5574	-5498	-3915	-5100	-5915
Arbeidsopbrengst ondernemer	-1000	-9100	5200	22100	3000	1000